

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:17, Aralık 2018, s. 161-192

Dr. Öğr. Üyesi Eylül KABAKÇI GÜNAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ABD, eylul.kabakcigunay@bilecik.edu.tr

Araş. Gör. Oğuzhan ATA

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ABD, oguzhan.ata@bilecik.edu.tr

GELİR MUTLULUK GETİRİR Mİ? ÜLKELERİN GELİR VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Özet

Ülkeler arasındaki refah farkını oluşturan temel nedenlerden biri gelir farklılıklarıdır. Yapılan birçok çalışmada bir ülkenin gelir seviyesi arttıkça daha yüksek bir refaha ve kalkınmışlığa eriştiği görülmektedir. Bu durumun toplumdaki yansıması ise bireylerin yaşam memnuniyetlerinin artmasıdır. Ancak bireylerin yaşam memnuniyetlerinin, dolayısı ile mutluluklarının artış gösterebilmesi için tek başına gelir seviyesinin artması yeterli değildir. Mutluluğun ise ekonomik kalkınma ile sıkı bir ilişkisi vardır. Ekonomik kalkınmanın gerçekleşebilmesi için gelir artışının yanı sıra sosyal, kültürel, politik alanlarda da iyileşmenin gerçekleştirilmesi gerekir. Ancak anaakım (neoklasik) iktisatta, gelir artışının özetle daha çok ekonomik büyümenin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu noktada amacın mutluluk artışı mı yoksa tek başına gelir artışını mı gerçekleştirebilmek olduğu bir yaklaşım sorunu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı temel olarak ülkelerin gelir seviyesi ile ülke vatandaşlarının mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi açıklayabilmektir. Bu amaç doğrultusunda İnsani Gelişim Endeksi, Dünya Mutluluk Raporu ve Gayri Safi Milli Mutluluk Endeksi Çerçevesinde konu ele alınmıştır. Çalışmada görülmüştür ki genel olarak gelir seviyesi yüksek olan ülkelerin refah ve mutluluk seviyeleri de daha yüksektir, ancak bu örneğe uymayan ülkeler de mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Ekonomik Büyüme, Mutluluk, Davranışsal İktisat

**DOES INCOME BRING HAPPINESS? AN EVALUATION OF RELATIONS
BETWEEN INCOME AND HAPPINESS LEVELS OF COUNTRIES**

Abstract

One of the main reasons for the welfare difference between countries is income differences. In many studies, it is seen that as an income level of a country increases, it reaches a higher level of refinement and development. This is the reflection of the society, the individual's life satisfaction increases. However, it is not enough to increase the level of income alone so that individuals' happiness of life, and therefore happiness, can increase. In order for economic development to take place, improvements must be made in social, cultural and political spheres as well as income growth. However, in the mainstream (neoclassical) economics, the economic growth is, in summary, largely emphasized on the importance of the income increase. At this point, there is also a challenge as an approach problem where the aim is to increase happiness or increase income alone. The purpose of this study is mainly to explain the relationship between the level of income of the world countries and the happiness levels of the citizens of the country. For this purpose, the subject was covered in the Human Development Index, the World Happiness Report and the Gross National Happiness Index. It is seen in the study that countries with generally high income levels have higher welfare and happiness levels, but countries that do not follow this example also exist.

Keywords: Income, Economic Growth, Happiness, Behavioral Economics

Giriş

Sosyal bilimlerde bireyin iyi olma halini (wellbeing) açıklama amaçlı çok sayıda kavram bulunmaktadır. Bunlar arasında, öznel iyi olma (subjective well being) mutluluk (happiness), haz (pleasure), yaşam doyumu (life satisfaction), yaşam kalitesi (life quality) ve uyum (adaptation) sayılabilir. Yaşamın olumlu duygularla renklenmesi ve zenginleşmesi hemen herkesin istediği bir durumdur. Böylesine genel bir istek, insanoğlunun iyi olma halini anlama ve keşfetme çabalarına ivme kazandırırken, araştırmalar bu olgunun, yalnızca maddi kaynaklarla açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok yönlü olduğunu göstermektedir (Güler&Dönmez,2011:39). Ancak son dönemlerde üzerinde birçok çalışma yapılmış olan ve sosyal bilimlerin üzerinde sıklıkla durduğu ve temellerini belirlemeye çalıştığı bir nitelik taşıyan kavram ise mutluluktur. Mutluluk üzerinde düşünürken akla bazı sorular gelmektedir. Örneğin, insanlar bugün ne kadar mutlu? İnsanlar geçmişte daha mı mutlulardı? Farklı toplumlardaki insanların yaşam memnuniyetleri ne denli birbirinden farklılık gösterir? Mutluluk ölçülebilir mi? Mutluluğu etkileyen faktörler nelerdir? Mutluluk ile yaşam koşullarımız arasında nasıl bir bağıntı vardır? Bunlar cevaplanması zor, ancak şüphesiz ki, her birimiz için kişisel olarak cevaplarını almayı umduğumuz önemli sorulardır. Gerçekten de bugün, yaşam memnuniyeti ve mutluluk, "ana akım" iktisat da dahil olmak üzere sosyal bilimlerde üzerinde durulan araştırma alanları haline gelmiştir. Sosyal

bilimciler, sıklıkla, nesnel olarak refahı ölçen değişkenlerin, örneğin kişi başına düşen GSYİH gibi, ekonomik refahın artırılmasına yönelik olarak arttırılmasını tavsiye ederler. Çünkü iktisatçılara göre ekonomik büyüme gerçekleşirken kişi başına düşen GSYH artacak, nihayetinde de kalkınma ile birlikte kişilerin refah düzeyi gelişme gösterecektir. Ancak birey iktisadi nesnel ölçüm yöntemlerine göre refah içerisinde olduğu anda kendini mutlu olarak mı tanımlamaktadır? Bu bağlamda mutluluk ekonomisi literatüründe “İktisadi büyüme, işsizlik, enflasyon ve kurumsal değişkenler gibi nesnel olarak tanımlanabilen ve ölçülebilen kavramlar tamamen öznel olan iyi oluşu (wellbeing) nasıl etkilemektedir?” soruları giderek önem kazanmıştır. Peki mutluluk nasıl ölçülebilir? İnsanların kendilerini 'mutlu' ilan etmelerini sağlayan ipuçlarını nasıl yakalayabiliriz? Bu bağlamda mutluluğun varlığının kesin olarak gösterilebileceği güvenilir karşılaştırmalar var mıdır? Bu hedefe ulaşabilmek için iktisatçılar da herkesin ulaşmayı istediği mutluluğa giden yolda iktisadi faktörlerin rolünü incelemektedirler. Bu çalışmada yukarıdaki sorulara cevap aramak amacı ile gelir ve mutluluk ilişkisini irdeleyen çalışmalar ele alınmış ve bu bağlamda başta Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Dünya Mutluluk Raporu başta olmak üzere Küresel Mutluluk Endeksi, Gayri Safi Milli Mutluluk, OECD tarafından hazırlanan Daha İyi Yaşam Endeksi ve Mutlu Gezegen Endeksi gibi mutluluğu ölçmek için yapılan birtakım ölçme ve değerlendirme yöntemleri üzerinde durulmuştur. Bu ölçüm yöntemlerinin irdelenmesi ile ulaşılan çalışılan sonuç ise ölçüm yapılan ülkelerde mutluluğun gelirden ayrı değerlendirilmediği, ancak mutluluğun varlığının sadece gelir ile de ilişkili olmadığıdır. Öznel bir nitelik taşıyan mutluluğun gelir dışındaki hangi değişkenler sayesinde ölçülebilir bir nitelik kazandığının anlaşılması bu çalışmanın yan amaçlarından biridir.

1. Gelir, Ekonomik Büyüme ve Mutluluk İlişkisi

Bir ülkenin vatandaşlarının yıllık ortalama gelir seviyesi iktisat yazınında o ülkenin refah seviyesini gösteren temel göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Yarım asırdan daha uzun bir süredir, gelir bir diğer tanımıyla gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) bir ülkenin ekonomik faaliyetlerinin iyiye gidip gitmediğini görmek için kullanılan en yaygın ölçüm aracıdır (Costanza vd., 2009: 3). Gayrisafi yurtiçi hasıla büyüklüğündeki değişimlere bakılması o ülkenin ekonomik büyümesinin durumu hakkında bilgi vermektedir. Makroekonomistlerin en önemli makroekonomik değişken olarak kabul ettikleri GSYH ile bir ülkenin mal ve hizmet çıktılarının toplamı ve toplam gelir birlikte ölçülmektedir. GSYH önemlidir çünkü ülkeler arası refah karşılaştırması yapıldığında daha yüksek bir kişi başına GSYH'ye sahip olan ülkelerin daha iyi çocuk beslenmesinden hanehalkı başına daha çok televizyona kadar her şeye sahip oldukları görülmektedir. Daha büyük GSYH, o ülkedeki yurttaşların hepsinin mutluluğunu garantilememekle birlikte, makroekonomistlerin mutluluk için uzun süredir önerdikleri en iyi formül olma özelliği taşır (Mankiw,2010:48). GSYH ise bilindiği üzere bir ülkedeki belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerden dolayı oluşan katma değere ilişkin standart bir ölçüdür. GSYH üç yöntemle hesaplanmaktadır:

1. Üretim yöntemi
2. Harcama yöntemi

3. Gelir yöntemi

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, *üretim yöntemiyle*, bir ekonomide yerleşik olan üretici birimlerin belli bir dönemde, ekonomik faaliyetleri sonucu yaratmış oldukları tüm mal ve hizmetlerin değerleri toplamından bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan girdiler toplamının düşülmesi sonucu elde edilen değerdir.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, *harcama yöntemiyle*, bir ekonomide belli bir dönemde tüketime ve yatırıma yönelik harcamalar ile ihracat, ithalat farkından oluşur. Bu yöntemin ana bileşenleri, hane halklarının nihai tüketimi, devletin nihai tüketimi, sabit sermaye yatırımları ve net mal ve hizmet ihracatıdır.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, *gelir yöntemiyle*, ekonomideki üretici birimlerin elde ettiği maaş, ücret gelirleri, işletme karı ve devletin elde ettiği çeşitli vergi gelirlerinden oluşur. Her faaliyet kolunda mal ve hizmet üretim sürecinde yer alan üretici birimlerin üretim faktörlerine ödedikleri değerlerin toplamıdır (TÜİK,2018).¹

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, bir evin elektrik kullanımını ölçen elektrik sayacına benzer şekilde, ekonomide üretilen malların ve hizmetlerin akışını ölçer (Constanza, 2009). Nobel ödüllü iktisatçı Kuznets ise Gayrisafi Yurtiçi Hasıla ile ulusal refahın doğrudan ilişkilendirilmemesi konusunda uyarılarda bulunmuştur (Kuznets 1934). Ancak Gayrisafi Yurtiçi Hasıla yaratılış amacından ayrılarak ve yanlış kullanılarak insani ilerlemenin bir ölçüsü gibi görülerek dünya üzerindeki tüm devletlerin ana hedefi haline gelmiştir. GSYİH'nin artırılmasının sonucu da ekonomik büyümenin artırılmasına dayanmaktadır. Çünkü ülkeler ekonomik büyüme seviyelerini artırarak, gelir seviyelerini artırmayı daha çok üretmeyi ve nihayetinde yurttaşlarına daha yüksek bir refah seviyesine sahip bir yaşam sunmayı hedeflemektedirler. Bu bağlamda ekonomistler konuya genellikle insanların ihtiyaçlarının karşılandıkça mutluluk düzeylerinin artacağı yönünden yaklaşır. Bu sebeple ülkeler ekonomik politikalarında büyümeyi, daha çok üretmeyi, kişi başına düşen gelir seviyesini artırmayı ve nihayetinde kalkınmayı hedeflerler. Oysaki hepimizin bizi mutlu edeceği konusunda farklı fikirlere sahip olmamız gerçeği (örneğin, sevginin ya da mutluluğa sosyal katılımın katkısı konusunda neredeyse evrensel bir anlaşma olsa bile) genellikle farklı anlayışlara sahip olduğumuz anlamına gelir. Mutluluğun ortaya çıkmasını sağlayan farklı durumlar vardır, örneğin bir kişi mutluluğu ünlü olmak, çocuklarını yetiştirmek, toplumsal statüsünü yükseltmek ya da para ile ilişkilendirebilir. Bu sebeple iktisat literatüründe de mutluluk kavramı genel olarak gelir ilişkilendirilmiştir. Eski Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban-ki Moon da mutluluğu şu şekilde tanımlamıştır “Mutluluk ne ciddiyyetten uzak gereksiz bir kavram ne de bir lükstür. Mutluluk insanlığın tüm üyeleri tarafından paylaşılan derin bir özlemdir. Hiç kimse bundan mahrum kalmamalı ve herkese açık olmalıdır”²

Gelirin seviyesinin artırılmasının öncülü ise ekonomik büyümenin artırılmasıdır. Ekonomik büyümenin tanımının ise; Bir ülkede üretilen mal ve hizmet miktarının zaman içinde artması veya reel Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın zaman içinde sürekli olarak artması, şeklinde yapıldığı görülmektedir (Yıldırım vd.2008:18). Ekonomik büyüme bir ülkede yaşayan insanların

¹ <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27826>

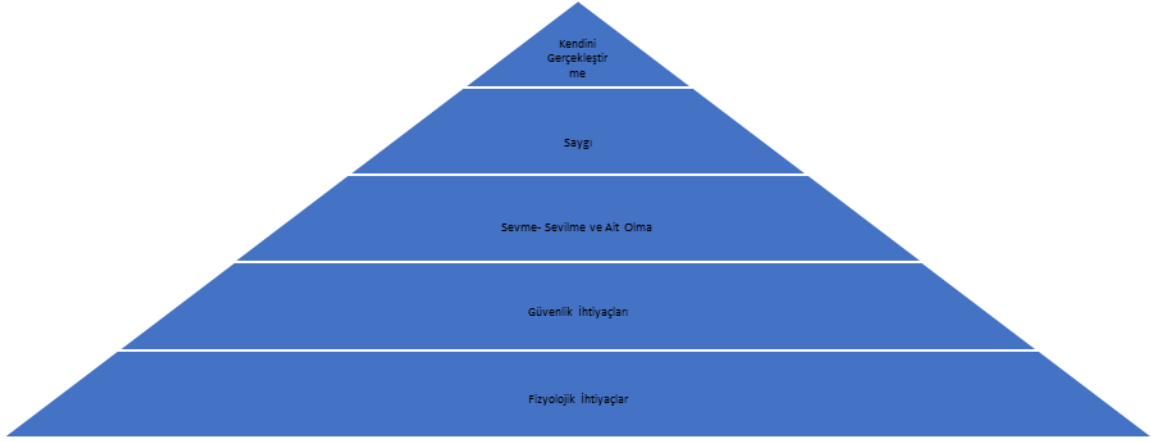
yaşam standartlarının sürekli bir biçimde yükseltmenin tek yolu olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı da tüm ülkelerin temel makroekonomik hedeflerinden bir tanesi de hızlı bir şekilde ekonomik büyümeyi gerçekleştirmektir (Ünsal, 2009:15). İktisatçılar ekonomik büyümeyi ölçmek için ekonomide herkesin toplam gelirini gösteren GSYİH verilerini kullanmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin bugünkü GSYİH'si 1950'deki düzeyinin 3 katından ve reel kişi başına GSYİH'si 1950'deki düzeyinden 2 kat daha fazladır (Mankiw,2010:214). Bu durum ise refah ve kalkınma yolunda atılan önemli adımlardan biri olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda ekonomik büyüme ve kalkınma arasındaki farka da değinmek gerekir. Kalkınma salt üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir. Kişi başına düşen milli gelirin artması yanında, genel olarak üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içerisindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler, kalkınmanın temel öğeleridir. Büyüme ise tekrarlamak gerekirse nitelikten çok nicelik bakımından ortaya çıkan bir değişimdir. Bir ekonominin büyümesi sadece üretimin ve kişi başına düşen gelirin artırılması olarak kabul edilebilir (Han&Kaya,2013:2). O halde denilebilir ki makroiktisatçıların temel hedeflerinden biri olan ekonomik büyümeyi artırmak, kalkınmayı veya bir diğer adıyla refah seviyesini artırmak için tek başına yeterli değildir.

Peki bireyin refahıyla ilgili olarak gelir ve tüketim ilişkisi nasıldır? Tüketim üzerinde durulması gereken bir başka önemli kavramdır çünkü iktisatçılara göre kaynaklar sınırlı fakat ihtiyaçlar sonsuzdur. O halde sonsuz olan ihtiyaçların karşılanabilmesi için tüketim eylemi gereklidir. Konuyu daha iyi anlayabilmek için klasik ekonomistlerin "rasyonel birey faydasını maksimize eden tercihler yapar" mottosunu irdelemek gerekmektedir. İktisat bilimi, daha yüksek gelir ve tüketimin daha fazla fayda sağladığı konusunda hemfikirdir. Klasik iktisadi görüşte "homoeconomicus" olarak tanımlanan iktisadi insan, her zaman çoğu aza tercih eder ve fayda maksimizasyonu gerçekleştirmeye çalışır. İktisadi insan bencildir ve kendi çıkarını maksimize etme odaklıdır. Bunu yapmasının temel nedeni ise kişinin kendisi için fayda maksimizasyonunu sağlamanın nihai olarak o toplumun toplumsal faydasını da arttıracığı inanışıdır. Ancak bu görüş Davranışsal iktisadın günümüzdeki temsilcilerinden olan bilişsel psikolog Daniel Kahneman'a göre gerçeği yansıtmamaktadır. Kahneman, 2003 yılında yaptığı çalışmada, psikoloji ve iktisat arasındaki kopukluğa ilk kez Bruno Frey'in 1970'lerde yaptığı çalışma ile şahit olduğunu ifade etmektedir ve Frey'in bu çalışmasında "iktisadi ajanların rasyonel ve bencil olduğunu, keyif aldığı şeylerin değişmediğini" okuduğunu ve bu sözleri oldukça şaşırtıcı bulduğunu çünkü bu sözlerden birine bile inanmamak üzere yetiştirilmiş bir psikolog olarak eğitildiğini ifade etmektedir (Kahneman, 2003:162). Kahneman'ın ilerleyen yıllarda yaptığı çalışmalar iktisadın normatif varsayımlarının, söz konusu insan davranışları olduğunda gerçeği temsil etmekte yetersiz olduğunu göstermiştir. Davranışsal iktisadın önemli temsilcilerinden olan Kahneman'ın çabası psikoloji ve iktisat bilimi arasında bir köprü kurmaktır. Kahneman, davranışsal iktisadın bu iki disiplin arasında kurulan bir köprü olmanın yanı sıra ana akım iktisat yaklaşımına önemli katkılar sağlayarak iktisadi temellerin insan davranışlarını daha iyi

² <https://news.un.org/en/story/2014/03/464252>

temsil eden sağlam bir zemine oturtulmasına da yardımcı olacağını ifade etmektedir (Kahneman, 2003:162). Nitekim Kahneman'ın açıklamalarına destek olacak şekilde, bireysel mutluluk üzerine son dönemde yapılan araştırmalar iktisadın normatif varsayımları ile çelişen öznel iyi oluşun varlığını destekleyen sonuçlar bulmuştur. Ekonomik büyümeye ve nihayetinde GSYİH'da görülen rağmen, sanayileşmiş ülkelerdeki insanların zaman içinde daha mutlu olmadıklarına dair sistematik kanıtlar vardır. Bu bakış açısı ile bakıldığında insanın ihtiyaçlarının neler olduğu ve bu ihtiyaçların karşılandığı sürece insana haz vermesi kavramı üzerinde de durulması gerekir. İhtiyaç tanımına bakıldığında, karşılandığında mutluluk ve haz, karşılanmadığında ise elem ve üzüntü veren olguların tümü olarak resmedilir. İnsan ihtiyaçların tanımlanmasında ve sistematikleştirilmesinde en yaygın tutum ise Maslow'un İhtiyaçlar hiyerarşisine başvurmadır. İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında yayınlanmış bir çalışmada ortaya atılmış ve sonrasında geliştirilmiş insan psikolojisi ile ilgili bir teoridir. Maslow, ihtiyaçları beş temel kategoride incelemiş, ihtiyaçları hiyerarşik olarak ele almış ve insanın en alttaki ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından bir üstteki ihtiyaçlar kategorisine doğru yöneldiğini söylemiştir. Bu ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, insanlar temel ihtiyaçlardan başlayıp, belirli kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılayıp daha ileriki safhaya geçer ve piramit şeklinde o kategorideki ihtiyaçlarını gidermeye çalışıp yine bir üst kategoriye geçer. Ancak bir seviyedeki ihtiyaç belli bir ölçüde karşılandıktan sonra diğer ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Ancak bir sonraki ihtiyacın ortaya çıkması için bir önceki ihtiyacın tamamen karşılanmış olması gerekmemektedir (Maslow'dan akt. Onaran, 1981). En alt seviyede insanların en temel ihtiyaçları bulunurken, üst katmanlara çıkıldıkça ihtiyaçlar daha kompleks hale gelir. İnsan, en altta bulunan zorunlu ve temel ihtiyaçlarını karşılamadıkça bir üst ihtiyacın farkına varamaz. Fiziksel ihtiyaçların karşılanabilmesi için de günümüz ekonomik düzeninde bireylerin belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olması gerektiği üzerinde durulur. Gelir ise temel ihtiyaçları karşılayan ancak Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre üst basamaklara geçildikçe mübadele yeteneğini kaybeden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Maslow (1943) sıra düzeninde daha sonra yer verdiği bazı ihtiyaçların belirli durumlarda daha önce ortaya çıkabileceğini de açıklamaktadır.

Şekil 1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

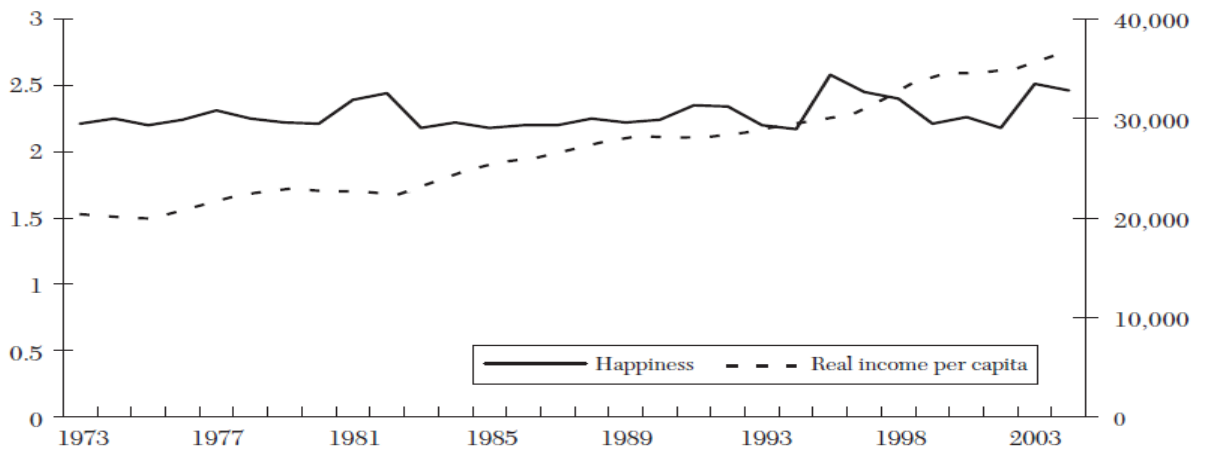
Maslow'un piramidinde en alta yer alan ve temel fiziksel ihtiyaçların karşılanabildiği seviye ise mutlak yoksulluk seviyesi adını alır ve bireylerin mutlak yoksulluk seviyesinin üzerinde bir gelir elde etmesi hedeflenir. Mutlak yoksulluk, bireyin ve hanehalkının geliri veya tüketim harcamalarını esas almaktadır. Öngörölmüş bir gelir veya tüketim seviyesinin altında kalan bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir. Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle, mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksul oranı, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır (TÜİK, 2004) (Coşkun ve Tireli, 2008:23-24). Birleşmiş Milletler tarafından hesaplanan bu gelir seviyesi ise, yoksulluk sınırı olarak tanımlanır. 2015 yılının Eylül ayında 1.90 dolar olarak açıklanan bu sınıra göre, günde 1.90 dolar altında gelir elde eden her birey mutlak olarak yoksuldur ve en temel ihtiyaç olan yeterli beslenme ihtiyacını karşılayamıyor demektir.

Bu ise akla gelir düzeyi arttıkça mutluluk düzeyinin de doğrusal bir şekilde artacağını getirir. Bu bağlamda Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'nın yükseltilmesinin insanların refah düzeyini arttırmakta tek başına yeterli olmadığı tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Elde edilen sonuçlar neticesinde ülkelerin nihai hedefi olan vatandaşlarının daha iyi bir yaşama sahip olması amacına erişebilmelerinin başka faktörlerle de ilintili olduğu konusu araştırılmaktadır. Bu ilintiyi tespit etmek üzere daha önce yapılmış olan çalışmalara bakıldığında görülür ki maddi refah ve mutluluk arasındaki ampirik ilişki hakkında geniş bir literatür vardır. Bu çalışmalarda mutluluğa ulaşmanın anahtar bir yaşam hedefi olduğu ve gelirin mutluluğu elde etmenin en önemli yollarından biri olduğu genellikle kabul edilir. Bu durum ise mutluluğun servet ve gelire güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu akla getirir; ama mutluluk-gelir paradoksuna göre, bu her zaman doğru değildir. Mutluluk ve gelir arasındaki ilişkiden bahsederken akla ilk gelen isim ise Richard Easterlin olmaktadır. Easterlin (1974) "Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence" isimli çalışmasında, gelir ve mutluluk ilişkisinin sorgulanması hakkında öncülük etmiştir. Easterlin çalışmasında bir ülkede gelir ve mutluluk arasında güçlü bir pozitif korelasyon olduğunu, ancak korelasyonun uluslararası karşılaştırma-

larda ya da uzun vadeli bir karşılaştırmada çok zayıf, hatta var olmayan olduğunu ileri sürmüştür. Bu paradoks Easterlin paradoksu olarak adlandırılmıştır ve ekonomistler, psikologlar ve sosyal bilimciler tarafından geniş çapta tartışılmıştır.

Easterlin (1974), çalışmasını 3 temel boyutta yürütmüştür. Bunu yaparken yanıtlamaya çalıştığı soru ise “daha mutlu olabilmek için daha çok gelire mi sahip olunmalıdır?” olmuştur. İncelediği ilk boyut Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan zengin ve yoksul bireylerin mutluluk seviyelerindeki farklılıklar olmuştur. İkinci olarak uluslararası bir karşılaştırma yapmış ve ülkelerin ortalama mutluluk seviyeleri ve Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) büyüklükleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Nihayetinde ise sadece Amerika Birleşik Devletleri’ne ait olarak bir zaman serisi analizi yapmış ve bu analize göre yıllar içerisinde ABD’nin mutluluk ile gelir seviyesi arasındaki ilişkide görülen değişimleri irdelemiştir. Çalışmasının birincil boyutuna ait olarak gruplar ile yaptığı çalışmada zengin bireylerin ortalama olarak yoksul sayılan bireylere göre daha mutlu olduklarını ortaya koymuştur. Yıllık geliri 3000 dolar ve altında olan bireylerin olduğu grupta kendisini çok mutlu olarak tanımlayan bireylerin oranı %29 iken, yıllık geliri 15.000 dolar ve üzerinde olan bireylerde kendini çok mutlu olarak tanımlayanların oranı %56 olmuştur. Diğer yandan yıllık geliri 3.000 dolar ve altında gelir elde edenlerde kendinin mutlu olmadığını ifade eden bireylerin oranı %13 iken, 15.000 dolar ve üzerinde gelir elde eden bireylerde bu oran %4 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler gelir ile mutluluk arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir (Easterlin,1974:100-109). Easterlin’in elde ettiği bu sonuçta benzer bir şekilde Mutluluk ve gelir ilişkisini irdeleyen çalışmaların geneline bakıldığında refah ya da gelir olarak ifade edilen materyalist iyi oluş hali ile mutluluk arasında istatistiksel olarak anlamlı fakat zayıf bir ilişki bulunmuştur (Schurer&Yong,2016:2). Buradaki zayıf ilişki ise uzun dönem ve kısa dönem farkından kaynaklıdır. Kısa dönemde gelir ve mutluluk arasında daha kuvvetli bir pozitif yönlü ilişki mevcutken, uzun dönemde bu ilişki zayıflamaktadır.

Grafik 1: Mutluluk ve Kişi Başı Yıllık Reel Gelir, A.B.D., 1973–2004

Kaynak: A. E. Clark, P. Frijters, ve M. A. Shields Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles, Journal of Economic Literature, 2008.

Grafik 1'e göre ABD'de 1973 ve 2004 yılları arasında kişi başı reel gelir neredeyse ikiye katlarken mutluluk düzeyinde herhangi bir artış eğilimi gözlenmemiştir. Bir başka ifadeyle artan gelir beraberinde mutluluk artışına neden olmamıştır. Bu durum gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin daha detaylı incelenmesini gündeme getirmiştir. Belli bir geçim düzeyinden sonra mutluluğun artmasını gelirden çok arkadaşlara, iyi aile yaşamına bağlayan görüşlere karşılık; gelir karşılaştırmalarının, beklentilerin ve uyum sağlama gibi faktörlerin bu paradoksu açıklamada önemli rolü olduğunun altını çizen görüşler de mevcuttur (Richard Layard 2005, Robert E. Lane 2000, Bruno S. Frey & Alois Stutzer 2002'den akt. Veenhoven & Dumlu- dağ,2015:46-51).

Easterlin ve Angelescu (2009) "Happiness and Growth the World Over: Time Series Evidence on the Happiness-Income Paradox" isimli çalışmada gelirden uzun dönemde görülen bir artışın mutluluk üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur. Çalışmada 37 ayrı ülke analiz edilmiştir. Bu 37 ülke üç ayrı ülke grubuna ayrılmıştır. Bunlar 17 gelişmiş, 9 gelişme ve 11 geçiş ekonomisidir. Bu çalışmaya göre Kısa dönemde mutluluk ile gelir artışı arasında Pozitif ilişkiyi bildiren zaman serileri çalışmaları, makroekonomik koşullardaki dalgalanmalardan kaynaklanmaktadır ve mutluluk ve gelir büyümesi arasında uzun vadeli pozitif bir ilişki yoktur. Bu durum ise göstermektedir ki Easterlin Paradoksu geçerliliğini sürdürmektedir. 17 gelişmiş ülke için yapılan analiz 21 ila 34 yıl arasında, 9 gelişmekte olan ülke için 15 ila 33 yıl arasında ve 11 geçiş ekonomisi ülke için de 12 ila 22 yıl arasında değişen zaman serileri analize dahil edilmiştir. Bu üç farklı ülke grubu için de elde edilen sonuçlara göre GSYİH'de meydana gelen artış mutluluk üzerinde etkili olmamıştır. Ayrıca analiz 37 ülke için tekrar yapılmış fakat yine anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Easterlin ve Angelescu, 2009: 1).

Kısaca ifade etmek gerekirse belli bir zaman noktasında mutluluk, doğrudan gelirdeki değişimden etkilenirken belli bir zaman dilimi ele alındığında gelir artışının mutluluk üzerinde etkili olmaması durumuna kısaca "Gelir Mutluluk Paradoksu" ya da "Easterlin Paradoksu" denilmektedir. Bu paradoksa göre kısa dönemli analizlerde gelir ve mutluluk arasında pozitif bir ilişki varken uzun dönemli analizlerde bu ilişki kaybolmaktadır (Easterlin ve Angelescu, 2009: 2- 14). Bu kısa ve uzun dönem farkı ise adaptasyon teorileri ile açıklanmakta olup, hedonistik uyum çerçevesinde değerlendirilmektedir. Psikologların üzerinde durdukları bir başka kavram olan hedonistik uyum sürecinden de mutluluğun doğasını daha iyi anlayabilmek için bahsetmek gerekmektedir. Hedonistik uyum süreci kişilerin belirli bir kazanım elde edildikten sonra saptanan mutluluk seviyelerinin belirli bir süre geçtikten sonra o kazanım elde edilmediği zamanki mutluluk seviyesine geri dönmesidir. Kısacası kişilerin mutlu olmak için elde etmeleri gerektiğine inandıkları birtakım kazanımlar elde edildikten sonra mutluluk seviyesinde kalıcı değil ancak geçici bir artış yaratmaktadır.

Burada esas üzerinde durulması gereken bir husus vardır ki o da insanların mutlak bir gelir seviyesinden çok göreceli olarak gelir seviyesinin daha yüksek oluşunun daha yüksek bir haz sağladığı gerçeğidir. Bireyler belli bir gelir seviyesinden ziyade içerisinde buldukları toplumun diğer üyelerinden daha yüksek bir geliri olan insanlar daha fazla mutlu olduklarını dile getirirler (Stutzer,2002:2-3). Yine Schurer & Yong 2016 yılında Avustralya Hane halkı, Gelir

ve İşgücü anketlerine dayalı olarak yaptıkları çalışmada, bireylerin mutlak gelirden çok görece gelir ile mutluluğu daha çok ilişkilendirdiklerini ortaya koymuştur. Bu ise Easterlin 1974 yılında yayınlamış olduğu "Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence" isimli çalışmasında, bireylerin mutlak olarak gelir seviyelerinde görülen artış yerine, kendi eşleniklerinin arasında nasıl bir gelire sahip olmasıyla daha çok ilgilendiği çıkarımıyla tutarlıdır. Burada insanoğlunun doğal adalet duygusunun bir yansımasıdır. Bireyler kendilerine eşit gördükleri diğer bireylerden daha az gelire sahip olmak istemezler. Eğer böyle bir durum söz konusu ise kendilerini mutsuz hissederler (Easterlin, 1974:112). Carbonell'e (2005) göre referans grubun geliri kişinin öznel iyi oluşu üzerinde etkilidir. Carbonell yaptığı çalışmada referans grubun gelir miktarının en az kişinin kendi geliri kadar önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kişinin gelirinin referans gruptan yüksek olması o kişinin daha mutlu olmasına yol açmaktadır. Bununla beraber insanlar genellikle kendilerinden daha iyi olan bir kesimi referans grup olarak tanımlama eğilimindedir (Carbonell, 2005:997). Aynı zamanda Carbonell'in ulaştığı sosyal karşılaştırmanın önemine dikkat çeken sonuçlardan biri de kişinin aile gelirinde meydana gelen artış referans grubun gelirinde de meydana geliyorsa bu gelir artışının kişiyi mutlu etmemesidir. Bu durum görece gelir kavramıyla açıklanabilir. Bu konuda şöyle bir örnek verilebilir. Harvard'da okuyan öğrencilere; "25.000 \$ ortalama gelirin olduğu bir yerde, 50.000\$ gelire mi sahip olmak istersiniz, yoksa 200.000\$ ortalama geliri olan bir yerde 100.000\$ gelire mi sahip olmak istersiniz?" diye sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu birinci seçeneği tercih etmiştir. Bu araştırma, gerçek hayatta da Almanya'da birleşme sağladıktan sonra doğrulanmıştır. Doğu Almanya'daki işçilerin, Batı ile birleştikten sonra, öncekine kıyasla daha fazla kazandıkları halde, daha mutsuz oldukları saptanmıştır (Kahneman,2006:3-24).

Daniel Kahneman'ın bir başka Nobel ödüllü iktisatçı olan Angus Deaton ile yapmış olduğu araştırmada da "Günlük yaşamımız için acaba ne kadarlık gelirimizin olması bize en fazla mutluluğu getirir" sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada duygusal iyi oluş hali ile yaşam memnuniyetinin gelir ile farklı ilişkileri olduğu anlaşılmıştır. Burada duygusal iyi oluş hali denildiğinde anlaşılan 2008-2009 yıllarında 1000 Amerikan vatandaşına yöneltilen ankete verilen 450.000'den fazla yanıt değerlendirilmiş ve neticesinde 75.000 dolarlık yıllık gelirin en fazla günlük yaşamda mutluluğu getirebildiğini, fazlasının ise günlük hayatta mutluluğu seviyesini yükseltmeye yaramadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kahneman&Deaton, 2010:16489). Bu anket Gallup organizasyonu tarafından düzenlenmiş ve Gallup-Healthways Well-Being Index oluşturulmuştur. Yine bu çalışmada kişisel refah iki farklı bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bunlar, duygusal refah (Emotional Well-Being) ve yaşam değerlendirmesidir (Life Evaluation). Duygusal refaha ilişkin sorular dün tecrübe edilen mutluluk, keyif, öfke, üzüntü, stres ve endişe gibi çeşitli duyguların değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Yaşam değerlendirmesini ölçmek için ise Cantril's Self-Anchoring Scale kullanılmıştır. Bu ölçekte kişilerden yaşamından duyduğu memnuniyeti 0-10 arasındaki bir rakamla ifade etmesi beklenmektedir. 0 yaşamından hiç memnuniyet duymadığını ve 10 ise memnuniyetinin en üst seviyede olduğunu göstermektedir (Kahneman ve Deaton, 2010:1). O halde denilebilir ki belirli bir miktar gelirin üzerinde gelire sahip olan kişiler için mutluluğun formülü gelirden kayıtsızlaşmaktadır. Ancak

şu da bir gerçektir ki gelirin azlığı var olan kötü koşulların yarattığı etkiyi daha yıkıcı hale getirmektedir.

Tablo 1: Gelir grubu ve koşullarına göre dün çok fazla üzüntü ve endişe bildiren insanların ortalama yüzdesi

	Gelir < 1000\$/Ay			Gelir ≥ \$3000\$/Ay		
	Hayır	Evet	Fark	Hayır	Evet	Fark
Haftasonu Tatiline Sahip	46.6	44.5	-2.1	22.3	17.1	-5.2
Boşanmış	44.3	50.5	6.2	20.5	24.4	3.9
Yalnız	44	58.9	14.9	20.5	31.5	11
Kronik Başağrısına Sahip	38	69.5	31.6	18.9	38.4	19.5
Astım Hastası	33.1	40.8	7.8	18	21.6	3.6

Kaynak: Kahneman&Deaton,2010:16492 “High income improves evaluation of life but not emotional well-being”

Tabloda geliri aylık 1000 doların altında olan ve aylık 3000 doların üzerinde 2 grup ele alınmıştır. Ele alınan bu gruplara hayattan beklentiniz kötü yönde mi? Sorusu yöneltilmiştir. Görüldüğü üzere yoksul olan grubun beklentileri her özel durum altında diğer gruba göre daha olumsuzdur. Astım, boşanma ve yalnız kalma gibi olumsuz durumları tecrübe edenlerden bazılarının olumsuz beklentilerinin, yoksulluk tarafından önemli ölçüde şiddetlendiğini görülmektedir; geliri daha az olan gruptaki insanlar arasında hafta sonunun getirdiği faydalar bile daha az olarak gözlemlenmiştir. Benzer sonuçlar stres ve olumlu etki için de geçerlidir (Kahneman&Deaton, 2010: 16492).

Elde edilen bu ekonomik literatüre paralel olarak, mutluluğun, kişilik özelliklerine ve aile ve kişisel ilişkiler gibi diğer öznel sonuçlara güçlü bir şekilde bağlı olduğunu gösteren çok sayıda psikoloji literatüründe yer alan çalışma da vardır (Schurer&Yong,2016:3). Örneğin Lyubomirsky'e göre kişiler ne yaparlarsa yapsınlar mutluluk seviyelerinin ancak %40'ı üzerinde kontrol sahibidirler. Lyubomirsky'e göre mutluluk şu faktörlerden etkilenir:

1. %50 Genetik Yatkınlık
2. %10 Dış Etkenler
3. %40 Eylemlerimiz ve Düşüncelerimiz (Lyubomirsky,2008:225).

2. Dünya’da Yapılan Mutluluk Araştırmaları

Bu konuda yapılan diğer çalışmalara bakıldığında konu ile ilgili olarak son dönemde çokça çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları ise şunlardır;

Francesco Sarracino’nun 2013 yılında yapmış olduğu “Determinants of subjective well-being in high and low income countries: Do happiness equations differ across countries?” isimli çalışmada yüksek gelir ve düşük gelir düzeyine sahip ülkeler arasında sosyal sermayenin ve ilişkisel malların, insanların öznel iyi oluşlarıyla ilişkisinde farklılık olup olmadığını test etmektedir. Yapılan analiz sonucunda yüksek gelir ve düşük gelir düzeyi ülkelerde yaşayan insanların öznel iyi oluşlarının, sosyal sermaye ve ilişkisel mallar tarafından benzer şekilde biçimlendirildiği tespit edilmiştir.

Laszlo Goerke ve Markus Pannenberg’in 2015 yılında yapmış olduğu “Direct Evidence for Income Comparisons and Subjective Well-being Across Reference Groups” isimli çalışma da gelir karşılaştırma yoğunluğunun ve algılanan nispi gelirin, öznel iyi oluşa etkilerini ayırtmaktadır. Aynı meslek grubunda olan insanlar arasındaki bir analizde; gelir karşılaştırma yoğunluğu ve öznel iyi oluş arasında negatif korelasyon gözlenmiş, gelir karşılaştırma genel olarak yukarı doğru çıkmış, referans grubundan daha az kazanmaya yönelik algı ile öznel iyi oluş negatif korelasyona sahip çıkmış ve son olarak karşılaştırma yoğunluğu ile algılanan nispi gelirin ilişkili olmadığı gözlenmiştir.

Guglielmo Maria Caporale, Yannis Georgellis, Nicholas Tsitsianis, Ya Ping Yin’in 2009 yılında yapmış oldukları “Income and happiness across Europe: Do Reference values matter?” isimli çalışmanın sonucuna göre de Çalışmada gelir ve mutluluk arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş. Referans gelir ile mutluluk arasındaki ilişkiye bakıldığında Doğu Avrupa ve Batı Avrupa ülkeleri arasında farklılık olduğu görülmüş. Doğu Avrupa’da referans gelirin mutluluk üzerinde pozitif etkisi gözlemlenirken, Batı Avrupa’da tam tersi durum geçerlidir. Bu Tünel Etkisi ile açıklanmıştır.

Richard Ball ve Katheryna Chernova (2008) tarafından yapılan “Absolute Income, Relative Income, and Happiness” isimli çalışmada, Dünya Değerleri Anketi verileri kullanılarak bireysel beyan edilen mutluluğun mutlak gelir ve nispi gelirden nasıl etkilendiği araştırılmış. Analiz sonucunda mutlak ve nispi gelir ile mutluluk arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki gözlenmiş. Nispi gelirdeki artış mutluluğu, mutlak gelirdeki artışa göre daha fazla etkilemektedir. Mutlak ve nispi gelirdeki değişimlerin mutluluk üzerindeki etkisi, manevi değişkenlerdeki değişimin mutlak gelir üzerindeki etkisinden daha düşüktür

3. Mutluluğun Ölçülebilmesi ve Kullanılan Yöntemleri

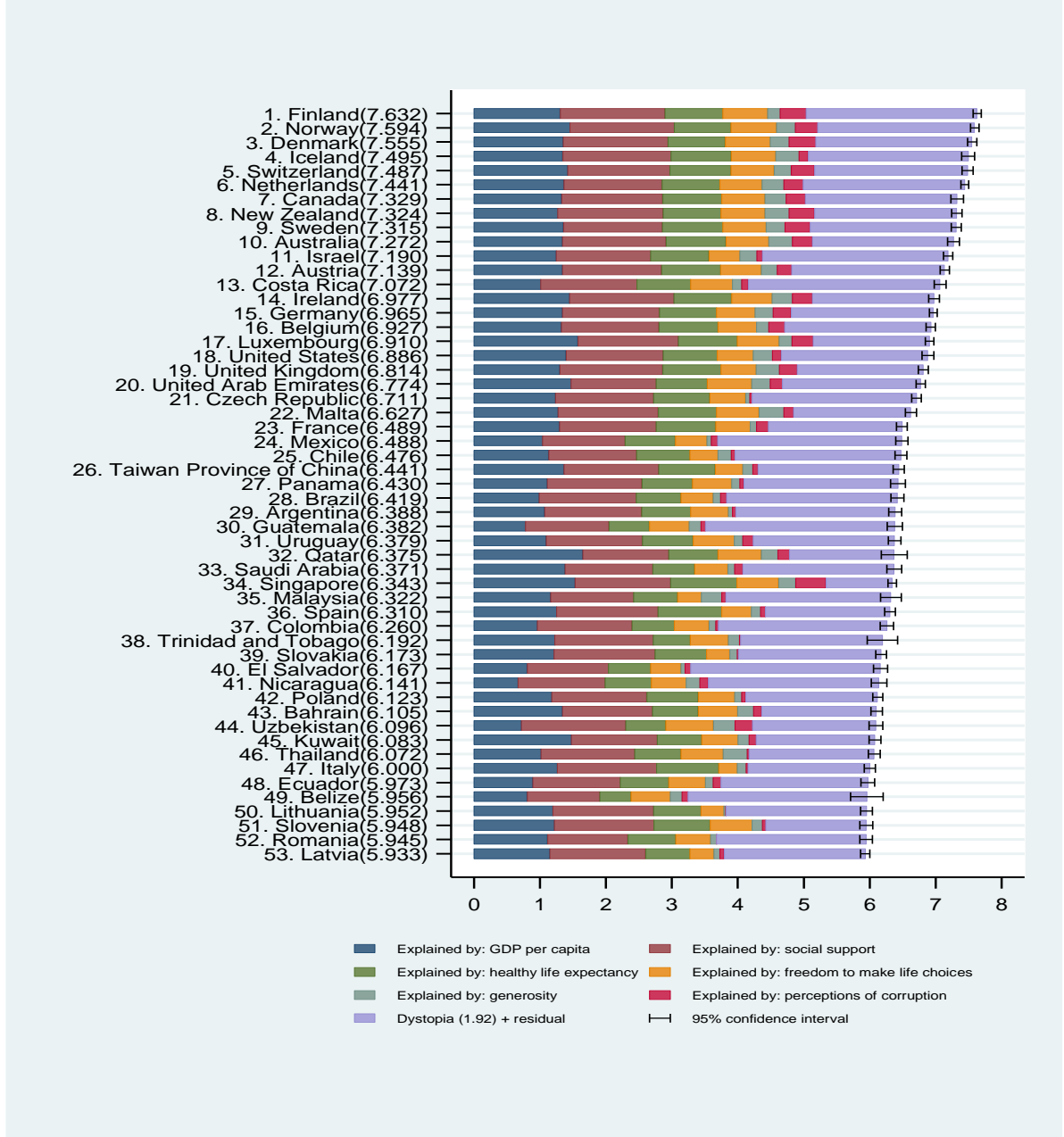
Çalışmada daha önce bahsedildiği gibi mutluluk sadece gelir tarafından değil, kişinin sahip olduğu çevresel faktörlerden ve genetik yatkınlığından etkilenmektedir. Bu bağlamda mutluluğun nasıl ölçüldüğü bir merak konusudur. Bu başlık altında mutluluğun ölçülmesinde kullanılan yöntemler ve bu yöntemlerin oluşturulma şekilleri üzerinde durulacaktır. Bu yöntemlerden ise literatürde en çok kullanılanlar ise şunlardır: Dünya mutluluk raporunda yer alan dünya

mutluluk endeksi, küresel mutluluk endeksi, Gayri Safi Milli Mutluluk, OECD tarafından hazırlanan Daha İyi Yaşam Endeksi ve Mutlu Gezegen Endeksi. Bu başlık altında en yaygın mutluluk ölçüm yöntemlerinin nasıl oluşturulduğu üzerinde durulacaktır.

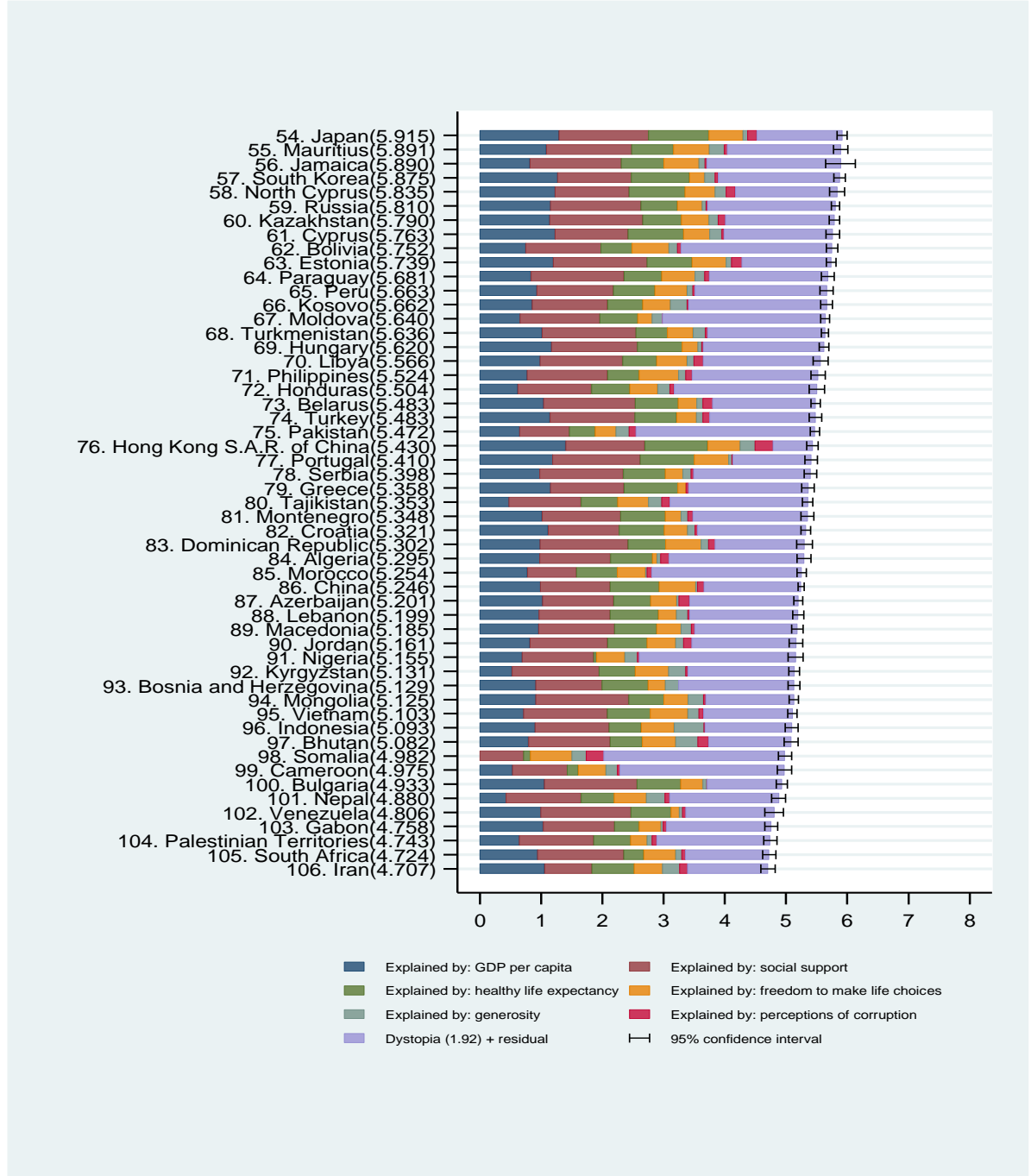
3.1. Dünya Mutluluk Endeksi

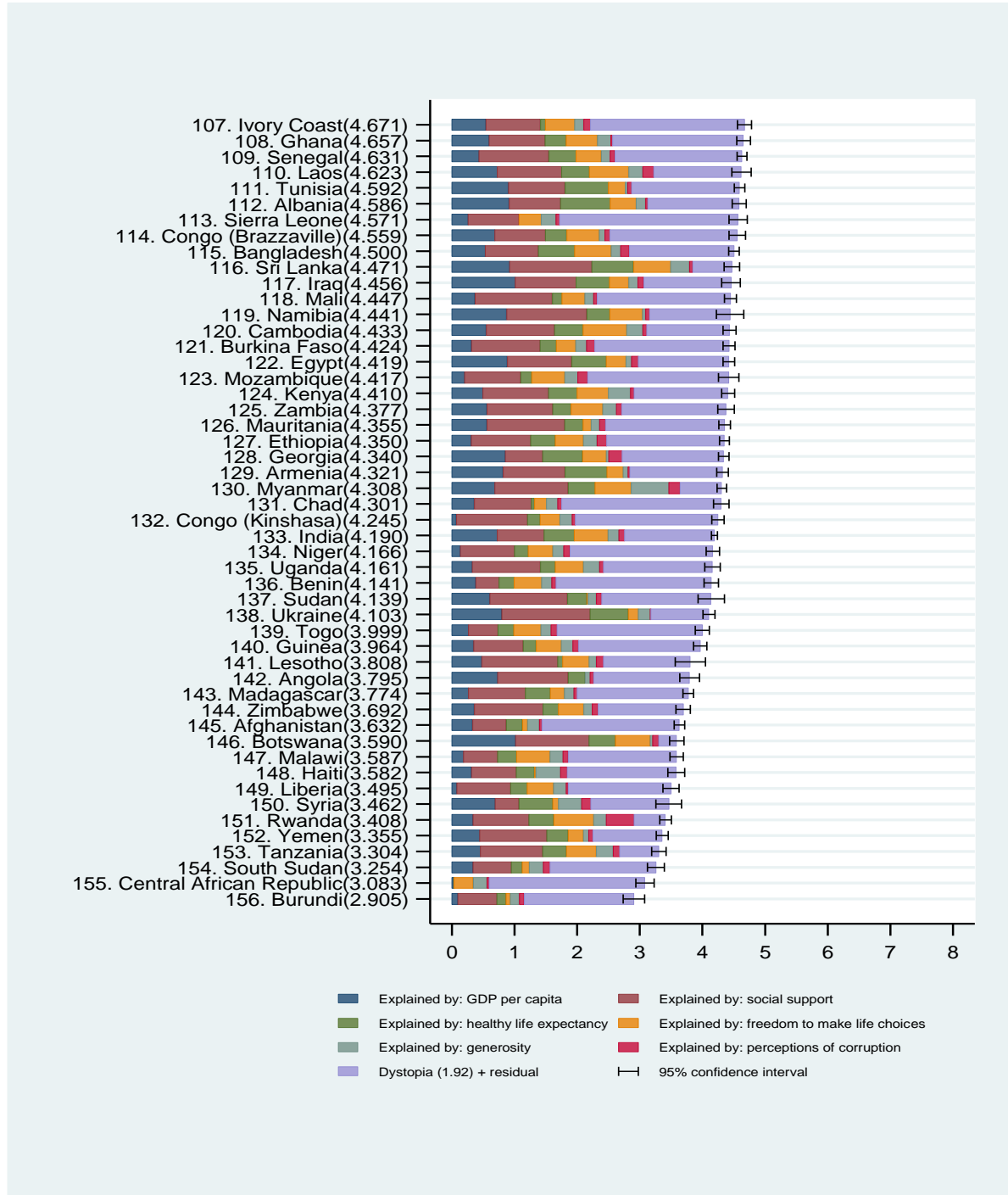
Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve her yıl yayınlanan Dünya mutluluk raporu içerisinde yer alan endekstir. Gallup Dünya Anketinden yararlanılarak hesaplanır. Uluslararası karşılaştırmalarda en çok kullanılan endeks olup, 6 faktörün bileşimi ile hesaplanmaktadır. Bu faktörler ise Kişi başına düşen GSYİH, sosyal destek, sağlıklı yaşam beklentisi, sosyal özgürlük, cömertlik ve yolsuzluk olmamasıdır. En son Mart 2018 de yayınlanan rapora göre dünyanın en mutlu ülkesi Finlandiya'dır. Ülke mutluluklarının genel sıralaması, 2015-2017 arasındaki Gallup Dünya Anketi anketlerinden toplanan sonuçlara dayanmaktadır ve hem değişim hem de istikrarı göstermektedir. Bu bağlamda anketi cevaplayanlardan yanıtları Kantril merdivenine göre alınır. Daha önce de bahsedildiği üzere kantril merdiveni şu demektir: "0'dan 10'a kadar yükselen bir merdiven hayal ediniz. Yaşamınızı merdivenin hangi basamağında konumlandırırsınız / hangi basamakta olduğunuzu hissediyorsunuz?" sorusu yöneltilir.

Grafik 2. 2018 yılı Dünya Mutluluk Raporu'na göre Ülkelerin Mutluluk Endeks Değerlerine Göre Sıralamaları

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir değerlendirme

Hesaplamalarda görülen distopya ise burada en düşük değere sahip ülke olarak hayali bir ülkedir, Distopya bir ülkenin diğerinin performansını altı faktörün her biri açısından karşılaştırmak için bir kıyaslama olarak kullanılır. Bu kıyaslama seçimi, her gerçek ülkenin altı faktörden her birinin negatif işaretli olmayan katkısına sahip olmasına izin verir. Dünya mutluluk raporundaki sıralamalara bakıldığında verilen toplam değerlerin ne kadarının hangi değişkenden kaynaklandığı da görülmektedir. Buna göre en mutlu ilk 10 ülke olan Finlandiya, Norveç,

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

Danimarka, İzlanda, Hollanda, Kanada, Yeni Zelanda, İsveç ve Avustralya gelir düzeyleri bakımında da yüksek ülkeler olup, diğer faktörlerden de yüksek puanlara sahiptirler. Dünya mutluluk raporuna göre en düşük puana sahip 10 ülke ise sırasıyla Malavi, Haiti, Liberya, Suriye, Ruanda, Yemen, Tanzanya, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Burundi'dir.

Bu noktada ülkelerin hem kişi başına düşen GSYİH değişkenine göre yapılmış olan sıralamasına hem de dünya mutluluk raporundaki sıralamalarına bakmak doğru bir yaklaşım olacaktır.

Tablo 2: Ülkelerin Kişi başına Düşen Nominal GSYİH Değerleri (2018) (\$)

Sıralama	Ülkeler	GSYİH (\$)	Sıralama	Ülkeler	GSYİH	Sıralama	Ülkeler	GS Yİ H
1	Lüksemburg	120,061	64	Kosta Rika	12,189	127	Mikronezya	3,275
2	İsviçre	86,835	65	Rusya	11,947	128	Venezuela	3,168
3	İzlanda	84,675	66	Lübnan	11,775	129	Papua New Guinea	3,123
4	Makao SAR	83,844	67	Malezya	11,237	130	Butan	3,118
5	Norveç	82,711	68	Türkiye	11,114	131	Filipinler	3,095
6	İrlanda	80,641	69	Grenada	10,925	132	Honduras	2,851
7	Katar	66,202	70	Mauritius	10,437	133	Ukrayna	2,821
8	Danimarka	63,83	71	Brezilya	10,224	134	Lao P.D.R.	2,706
9	Amerika Birleşik Devletleri	62,152	72	Çin	10,088	135	Mısır	2,611
10	Singapur	61,767	73	St. Lucia	9,937	136	Moldova	2,596
11	Avustralya	59,655	74	Meksika	9,723	137	Vietnam	2,546
12	İsveç	58,345	75	Kazakistan	9,709	138	Kongo	2,35

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

							Cumhuriyeti	
13	Hollanda	55,185	76	Bulgaristan	9,227	139	Nigaragua	2,31
14	Avusturya	53,764	77	Gabon	9,03	140	Solomon Adaları	2,19 5
15	Finlandiya	52,422	78	Karadağ	8,898	141	Timor-Leste	2,15 9
16	San Marino	52,033	79	Nauru	8,8	142	Hindistan	2,13 5
17	Almanya	50,842	80	Botswana	8,443	143	Nijerya	2,10 8
18	Belçika	49,272	81	Dominik Cumhuriyeti	7,83	146	Fildişi Kıyıları	1,88
19	Hong Kong SAR	48,829	82	St. Vincent and the Grenadines	7,57	147	Kenya	1,83 8
20	Kanada	48,466	83	Türkmenistan	7,341	148	Kiribati	1,80 5
21	Fransa	44,934	84	Peru	7,199	149	Gana	1,78
22	Yeni Zelanda	44,639	85	Tayland	6,992	150	Bangladeş	1,73 4
23	Birleşik Krallık	44,177	86	Sırbistan	6,895	151	Pakistan	1,61 5
24	İsrail	42,115	87	Dominik	6,722	152	Kamerun	1,57
25	Japonya	40,849	88	Libya	6,7	153	Lesotho	1,49 9
26	Birleşik Arap Emirlikleri	39,484	89	Kolombiya	6,581	154	Kamboçya	1,49 9
27	İtalya	35,914	90	Suriname	6,534	155	Zambiya	1,47 6
28	Brunei Darussalam	33,233	91	Güney Africa	6,459	156	Moritanya	1,36 9
29	Kore	32,775	92	Belarus	6,301	157	Myanmar	1,33

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

								8
30	Bahamalar	32,715	93	FYR Mace- donia	6,295	158	Zimbabwe	1,271
31	İspanya	32,559	94	Ekvator	6,263	159	Özbekistan	1,238
32	Malta	31,848	95	Fiji	6,12	160	Senegal	1,209
33	Porto Riko	31,292	96	Ürdün	5,838	161	Kırgızistan	1,188
34	Kuveyt	29,88	97	Bosna Hersek	5,806	162	Eritre	1,111
35	Kıbrıs	28,682	98	Namibya	5,627	163	Tanzanya	1,11
36	Slovenya	27,536	99	Irak	5,601	164	Sudan	993
37	Tayvan	25,977	100	Jamaika	5,335	165	Benin	966
38	Bahreyn	25,547	101	Arnavutluk	5,319	166	Çad	920
39	Portekiz	24,237	102	Islamic Re- public of Iran	5,086	167	Nepal	919
40	Çek Cum- huriyeti	23,75	103	Guyana	4,85	168	Mali	917
41	Estonya	23,61	104	Belize	4,83	169	Guinea- Bissau	910
42	Suudi Ara- bistan	22,65	105	Guatemala	4,771	170	Etiyopya	910
43	Yunanistan	21,144	106	Algeria	4,669	171	Komorlar	869
44	Slovakya	20,508	107	El Salvador	4,596	172	Tajikistan	849
45	Litvanya	19,534	108	Paraguay	4,578	173	Haiti	847
46	Umman	19,391	109	Azerbaycan	4,576	174	Ruanda	820
47	Barbados	18,882	110	Samoa	4,42	175	Guinea	816
48	Letonya	18,472	111	Kosova	4,412	176	Burkina Faso	751
49	Uruguay	18,075	112	Hırvatistan	4,37	177	Liberya	722

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

50	Antigua ve Barbuda	17,477	113	Sri Lanka	4,309	178	Uganda	711
51	Palau	17,438	114	Tonga	4,126	179	Togo	699
52	St. Kitts and Nevis	16,878	115	Angola	4,115	180	Afganistan	601
53	Macaristan	16,723	116	Indonesia	4,052	181	Nijer	510
54	Seyşeller	16,428	117	Moğolistan	4,029	182	Sierra Leone	505
55	Polonya	16,18	118	Ermenistan	4,022	183	Gambiya	500
56	Trinidad ve Tobago	16,083	119	Swaziland	3,934	184	Madagaskar	479
57	Panama	16,041	120	Tuvalu	3,917	185	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	478
58	Şili	15,087	121	Marshall Adaları	3,664	186	Mozambik	472
59	Hırvatistan	14,788	122	Cabo Verde	3,633	187	Yemen	449
60	Arjantin	14,044	123	Bolivia	3,622	189	Orta Afrika Cumhuriyeti	426
61	Ekvator Ginesi	13,35	124	Tunus	3,463	190	Malawi	342
62	Maldivler	13,197	125	Fas	3,435	191	Burundi	340
63	Romanya	12,575	126	Vanuatu	3,328			

180

Kaynak: <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php> Erişim Tarihi: 15.10.2018

Grafik 2 ve Tablo 2'ye bakıldığında hem gelir bakımından hem de mutluluk sıralaması bakımından ilk 10'da yer alan 3 ülke olduğu görülmektedir, bunlar İzlanda, Norveç ve Danimarka'dır. Ancak dünyanın en yüksek 7. kişi başına düşen GSYİH'sına sahip Katar, dünya mutluluk endeksinde 32. Sıradadır. Yine gelir bakımında dünyada ilk sırada yer alan Lüksemburg, dünya mutluluk endeksinde 17. Sıradadır. Bu da gelir ile mutluluk arasındaki bağın sanıldığı kadar kuvvetli olmadığını, başka faktörlerin de bireylerin mutluluk ediniminde rol oynadığını göstermektedir. Bu durum da daha önce bahsedilen Easterlin'in görüşüyle uyumludur. Yine Easterlin'in (1974) çalışmasında bahsetmiş olduğu yoksulluğun var olan olumsuz koşulları daha da kötüleştirdiği varsayımının geçerliği bu tablo ve grafiğe bakılarak anlaşılabilir. Tablo 2'ye bakıldığında dünyadaki en yoksul 10 ülkenin Nijer, Sierra Leone, Gambiya, Madagaskar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Mozambik, Yemen, Orta Afrika Cumhuriyet, Malawi ve Burundi

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

olduğu görülmektedir. 2018 yılı Dünya mutluluk raporunun verilerine bakıldığında da görülmektedir ki Malavi, Haiti, Liberya, Suriye, Ruanda, Yemen, Tanzanya, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Burundi dünyanın en düşük mutluluk skoruna sahip olan ülkelerdir. Hem en yoksul hem de en mutsuz olan ülkeler ise Orta Afrika Cumhuriyeti, Malavi, Burundi ve Yemen'dir. Kısacası bu ülkelerde yaşanan yoksulluk var olan olumsuz şartların da etkisini artırmış ve en düşük skoru almalarına yol açmıştır.

Tablo 3: Ülkelerin Mutluluk Endeksi Değerlerinde Bir Önceki Yıla Göre Görülen Değişimler

Ülkeler	Mutluluk Endeksindeki Değişim	Ülkeler	Mutluluk Endeksindeki Değişim	Ülkeler	Mutluluk Endeksindeki Değişim
Togo	1,191	Karadağ	0,221	Fransa	-0,208
Letonya	1,026	Türkiye	0,208	Birleşik Arap Emirlikleri	-0,208
Bulgaristan	1,021	Filistin	0,197	Kanada	-0,213
Sierra Leone	1,006	Kazakistan	0,197	Haiti	-0,224
Sırbistan	0,978	Kırgızistan	0,196	Mozambik	-0,237
Makedonya	0,880	Kamboçya	0,194	İspanya	-0,248
Özbekistan	0,874	Şili	0,186	Danimarka	-0,253
Fas	0,870	Lübnan	0,185	Vietnam	-0,258
Macaristan	0,810	Senegal	0,168	Honduras	-0,269
Romanya	0,807	Güney Kore	0,158	Zimbabve	-0,278
Nikaragua	0,760	Kosova	0,136	Uganda	-0,297
Kongo	0,739	Slovakya	0,121	Sudan	-0,306
Malezya	0,733	Arjantin	0,112	ABD	-0,315
Filipinler	0,720	Portekiz	0,108	Güney Afrika	-0,348
Tacikistan	0,677	Finlandiya	0,100	İrlanda	-0,363
Malta	0,667	Moldova	0,091	Tanzanya	-0,366
Azerbaycan	0,663	Gana	0,066	Meksika	-0,376
Litvanya	0,660	Hong Kong	0,038	Irak	-0,399

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

İzlanda	0,607	Bolivya	0,029	Mısır	-0,402
Çin	0,592	YeniZelanda	0,021	Laos	-0,421
Moğolistan	0,585	Paraguay	0,018	Iran	-0,422
Tayvan	0,554	Suudi Arabistan	0,016	Brezilya	-0,424
Mali	0,496	Guatemala	-0,004	Ürdün	-0,453
Burkina Faso	0,482	Japonya	-0,012	Orta Afrika Cumhuriyeti	-0,485
Benin	0,474	Kolombiya	-0,023	İtalya	-0,489
Fildişi Sahilleri	0,474	Belarus	-0,034	Bangladeş	-0,497
Pakistan	0,470	Nijerya	-0,036	Tunus	-0,504
Çek Cumhuriyeti	0,461	İsviçre	-0,037	Trinidad & Tobago	-0,505
Kamerun	0,445	Norveç	-0,039	Yunanistan	-0,581
Estonya	0,445	Slovenya	-0,050	Kuveyt	-0,609
Rusya	0,422	Belçika	-0,058	Zambiya	-0,617
Uruguay	0,374	Ermenistan	-0,078	Panama	-0,665
Germany	0,369	Avustralya	-0,079	Afganistan	-0,688
Georgia	0,317	El Salvador	-0,092	Hindistan	-0,698
BosnaHersek	0,313	İsveç	-0,112	Liberya	-0,713
Nepal	0,311	Avusturya	-0,123	Kıbrıs	-0,773
Tayland	0,300	Hollanda	-0,125	Burundi	-0,773
Dominik Cumhuriyeti	0,298	İsrail	-0,134	Ruanda	-0,788
Çad	0,296	Lüksemburg	-0,141	Albania	-0,791
Bahreyn	0,289	İngiltere	-0,160	Madagaskar	-0,866
Kenya	0,276	Endonezya	-0,160	Botsvana	-0,911
Polonya	0,275	Singapur	-0,164	Türkmenistan	-0,931
Sri Lanka	0,265	Cezayir	-0,169	Ukrayna	-1,030

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir değerlendirme

Nijerya	0,263	Kosta Rika	-0,175	Yemen	-1,224
Kongo	0,261	Katar	-0,187	Suriye	-1,401
Ekvator	0,255	Hırvatistan	-0,198	Malavi	-1,561
Peru	0,243	Moritanya	-0,206	Venezuela	-2,167

Kaynak: World Happiness Report, 2018. <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/ES-WHR.pdf> Erişim Tarihi:16.10.2018

Tablo 3'te 2018 yılında 2017 yılına göre ülkelerin Dünya mutluluk endeksinde gösterdikleri değişimler yer almaktadır. Raporda, 2008-2010 dönemini baz yıl olarak alınmıştır ve oluşan değişiklikler 2015-2017 arasında ölçülmüştür. Yeni baz dönemi, 2007 dünya ekonomik krizinden önceki tüm gözlemleri hariç tutmaktadır. Buna göre Togo Kantril merdiveninde 1.1 basamak daha üstte çıkarak en iyi performansı sergilemiştir. Elbette ki Togo'nun mutluluk endeksinde zaten geri sıralarda bulunması, ülkede yapılan birtakım iyileştirmelerin daha hızlı geri dönüşünün oluşmasına neden olmuş olarak düşünülebilir. Zaten gelişmiş bir ülkede iyileştirme yapmak daha zorken, az gelişmiş bir ülkede yapılan yapısal reformların yarattığı pozitif etkiler daha hızlı hissedilecektir. En iyi performansı sergileyen diğer ülkeler ise şunlardır: Letonya, Bulgaristan, Sierra Leone, Sırbistan, Makedonya, Özbekistan, Fas, Macaristan ve Romanya. 2018 yılında 2017 yılına göre dünya mutluluk endeksi sıralamasında en çok gerileyen 10 ülke ise Ruanda, Arnavutluk, Madagaskar, Botsvana, Türkmenistan, Ukrayna, Yemen, Suriye, Malavi ve Venezuela'dır.

3.2. Gayri Safi Milli Mutluluk

Butan krallığı tarafından ilk kez hesaplanan bu endeks, tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Bütan (Bhutan) Kralı Jigme Singye Wangchuck tarafından 1972 yılında ortaya atılan bu kavram, Gross National Happiness (GNH) (Gayri Safi Milli Mutluluk)'dir. Kral Wangchuck, ülkelerin birbirleriyle olan karşılaştırmalarında gayri safi milli hasıladan ziyade gayri safi milli mutluluk değerine bakılması gerektiğini söylemiştir. Bu endeks değeri oluşturulurken mutluluk çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilir. Butan'ın Dünya Bankası 2017 yılı verisine göre kişi başına GSYİH ise 3110 Dolardır. ³

Gayrisafi milli mutluluk hesaplanırken 9 farklı boyut kullanılır. Bunlar eğitim, Sağlık, Ekolojik Çeşitlilik, Toplumsal Canlılık, Kültürel Çeşitlilik, Yaşam Standardı, Zaman Kullanımı, Psikolojik İyilik Hali ve İyi Yönetişim'dir. Bu değişkenlerin GNH hesaplamalarında temsil ettikleri yüzdeler şu şekildedir;

³ Kaynak: Dünya Bankası Databank <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=BT> Erişim Tarihi: 15.10.2018

Tablo 4: Gayrisafi Mutluluk Endeksi Bileşenlerinin Ağırlıkları

Faktörler	Ağırlıklar (%)
Sağlık	14
Ekolojik Çeşitlilik	12
Toplumsal Canlılık	12
Kültürel Çeşitlilik	10
Yaşam Standartları	11
Zaman Kullanımı	10
Psikolojik İyi Oluş	12
İyi Yönetişim	9
Eğitim	10

Kaynak: GNH and GNH Index, Karma Ura&Zangmo, (2012): 32

Tablo 4’te incelendiği üzere değişkenlerden en fazla ağırlık sağlığa verilmiştir. Bunu psikolojik iyi oluş hali, ekolojik çeşitlilik ve toplumsal canlılık izlemektedir. Böylelikle denilebilir ki bir insanı mutlu hissettirecek yegane kavramın sağlık olduğu üzerine endeks şekillenmiştir. Gelirle ilişkilendirilebilecek yaşam standartlarının ağırlığı ise %11 civarındadır. Bu değişkenler alt başlıklar halinde değerlendirilir ve bu alt başlıkların her birinin de ağırlığı farklı olabilmektedir. Bu alt başlıklar ise 33 göstergenin analizine dayalı ve Alkire-Foster Metodu olarak bilinen güçlü ve çok boyutlu bir endekstir. Gayrisafi Milli Mutluluk endeksi, temelde insanların 33 göstergenin temsil ettiği farklı talepleri karşılama derecesini yansıtan Gayrisafi Milli Mutluluğun politik teşvikler yoluyla artırılması için geliştirilmiştir.

Tablo 5: Gayri Safi Milli Mutluluk Hesaplamasında Kullanılan Değişkenlerin Ağırlıkları

Faktörler	Göstergeler	Ağırlık	Faktörler	Göstergeler	Ağırlık
Psikolojik İyi Oluş	Yaşam Memnuniyeti	33%	İyi Yönetişim	Siyasal Katılım	40%
	Olumlu Duygular	17%		Hizmetler	40%
	Olumsuz Duygular	17%		Yönetim Performansı	10%
	Ruhanilik	33%		Temel Haklar	10%
Sağlık	Kendini Sağlıklı Olarak Tanımlama	10%	Toplumsal Canlılık	Bağış	30%
	Geçirilen Sağlıklı Günler	30%		Güvenlik	30%
	Engelli Olma hali	30%		Toplumsal İletim	20%

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir değerlendirme

				şim	
	Akıl Sağlığı	30%		Aile	20%
Zaman Kullanımı	İş	50%	Ekolojik Çeşitlilik	Vahşi Yaşam Hasarı	40%
	Uyku	50%		Kentsel Sorunlar	40%
Eğitim	Okur yazarlık	30%	Yaşam Standartları	Çevresel Sorumluluk	10%
	Okullaşma	30%		Ekolojik Sorunlar	10%
	Bilgi Düzeyi	20%		Kişi başına Gelir	33%
	Değer	20%		Varlıklar	33%
Kültürel Çeşitlilik	Zorig Chusum Dilini Konuşma	30%		Barınma	33%
	Kültürel Katılım	30%			
	Yerel Dili Konuşabilme	20%			
	Driglam Namzha Dilini Konuşabilme	20%			

Kaynak: GNH and GNH Index Karma Ura&Zangmo, (2012): 26

Yapılan araştırmalar neticesinde Butan halkının mutluluk seviyeleri ise şu şekildedir;

Tablo 6: Butan Gayrisafi Milli Mutluluk Verileri

GSM	Son Derece Mutlu	Büyük Ölçüde Mutlu	Az mutlu	Mutsuz
Nüfusun Yüzdesi (2015)	% 8,42	%34,97	%47,87	%8,75
Nüfusun Yüzdesi (2010)	%8.3	%32.6	%48,7	%10.7

Kaynak: Ura vd, 2015: 29, 48

Tablo 6'ya bakıldığında Butan halkının yaklaşık %8'inin kendini son derece mutlu olarak tanımladığı görülmektedir. Kendini büyük ölçüde mutlu olarak tanımlayanların oranı ise %30'ların üzerindedir. Kendilerini az Mutlu olarak tanımlayanlar ise nüfusun neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Kendini mutsuz olarak tanımlayanların oranı ise son derece mutlu olarak

tanımlayanların oranı ile neredeyse aynıdır. 2010 ve 2015 yıllarına göre de bu oranlar çok büyük bir farklılık göstermemiş olup, genel bir yorum yapmaya elverişlidir.

3.3. Daha İyi Yaşam Endeksi

Daha İyi Yaşam Endeksi, vatandaşların toplumların refahını ölçme konusundaki tartışmalara katılmayı ve tüm yaşamlarımızı şekillendiren politika oluşturma sürecine daha bilinçli ve daha aktif olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle 2000'li yıllarda refahı sadece gelir ile tanımlamak bireylerin, toplumların ve hatta ülkelerin refahlarının iyi olduğunu göstermemektedir. Bu sebeple refahı daha kapsamlı ele alan bu endeks, bireylerin hangi alanlarda daha mutlu olduğunu ele almaktadır. Bu endeks ile ülkeler geride kaldıkları kriterler konusunda politika üretebilmekte ve bireylerin refahlarını maksimum kılacak uygulamaları yürürlüğe koyabilmektedir (Akar, 2014: 2).

Endeksin 11 konusundan her biri şu anda bir ila üç göstergeye dayanmaktadır. Her bir konu içerisinde, göstergelerin ortalaması eşit ağırlıklarla alınır. 11 kriterden oluşan bu endeks 35 OECD ülkesinin refahını her bir kriter için ülkeleri ayrı ayrı karşılaştırmaktadır. Ayrıca başlangıçta 35 ülkeyi kapsayan endeks, 2012 yılında revize edilerek ülke kümesi 38'e çıkarılmıştır. Endekse eklenen ülkeler arasında OECD üyesi olmayan Brezilya, Rusya ve Güney Afrika bulunmaktadır. Son güncellenen hali ile endekste yer alan ülkeler şunlardır, Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Şili, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore, Letonya, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve OECD üyesi olmayan Rusya, Brezilya ve Güney Afrika'dır. Endekste yer alan 11 kriter şunlardır: Konut (konut harcamaları), Gelir (hane halkı net harcanabilir gelir, hane halkı finansal zenginlik), İş (istihdam oranı, uzun dönem işsizlik oranı, kişisel kazanç), Toplum (iletişimin kalitesi), Eğitim (eğitim düzeyi, eğitim-öğrenim yılları), Çevre (hava kirliliği, su kalitesi), Yönetim (seçmen katılımı, politika), Sağlık (yaşam beklentisi), Yaşam memnuniyeti, Güvenlik (suçluluk oranı) ve iş yaşam dengesi (çalışma saatleri)'dir. Her bir kriter için ülkeler, 0 ile 10 arasında değişen bir değer almaktadır. OECD'nin <http://www.oecdbetterlifeindex.org> adresinden ulaşılabilecek endeks değeri ülkeler için belirli bir sıralamaya sahip değildir. Kullanıcılara 11 değişkene göre her bir ülkenin sahip olduğu durumu kendilerinin ayarlayabilmesine olanak sağlayan endeks değeri, bu sebepten statik değil dinamik bir yapıya sahiptir. Örneğin daha iyi yaşama sahip olabilmek için 11 değerden en ağırlıkta olması gerekenin gelir olduğu düşünülüyorsa 1'den 5'e kadar sunulmuş olan ölçekten 5 seçilerek tüm ülkelere bu duruma göre yeni bir dizilim ve sıralama kazandırılabilir. Endeks bu yönüyle diğer mutluluk ölçümünde kullanılan endekslerden ayrılmaktadır. Çünkü araştırma konusuna göre güncellenebilmektedir. Çalışmamızda 11 değişken için 5 üzerinden 3 ağırlıklandırma uygulanmış ve buna göre ülkelerin daha iyi yaşam endeksine göre sıralamaları şu şekilde gerçekleşmiştir;

Tablo 7: Daha İyi Yaşam Endeksine Göre Ülke Sıralamaları (5 üzerinden 3 Önem Ağırlıklandırması ile)

Sıralama	Ülkeler	Sıralama	Ülkeler	Sıralama	Ülkeler
1	Norveç	13	Almanya	25	İtalya
2	Danimarka	14	Lüksemburg	26	Slovak Cumhuriyeti
3	Avustralya	15	İrlanda	27	Polonya
4	İsveç	16	İngiltere	28	Portekiz
5	Kanada	17	Avusturya	29	Kore
6	İsviçre	18	Fransa	30	Letonya
7	İzlanda	19	İspanya	31	Şili
8	ABD	20	Slovenya	32	Macaristan
9	Finlandiya	21	Çek Cumhuriyeti	33	Rusya
10	Hollanda	22	Estonya	34	Brezilya
11	Yeni Zelanda	23	Japonya	35	Yunanistan
12	Belçika	24	İsrail	36	Türkiye
				37	Meksika
				38	Güney Afrika

Kaynak: <http://www.oecdbetterlifeindex.org> Erişim Tarihi: 16.10.2018

Tablo 7'de görüldüğü gibi daha iyi yaşam endeksine göre en yüksek sıralamada yer alan ülke Norveç'tir. En düşük sıralamada yer alan ülke ise Güney Afrika'dır. Türkiye ise endekste 36. Sırada yer almaktadır.

Tablo 8: Daha İyi Yaşam Endeksine Göre Ülkelerin Sıralanması (Gelir 1, diğer Faktörler 5 önem derecesi ile)

Sıralama	Ülkeler	Sıralama	Ülkeler	Sıralama	Ülkeler
1	Norveç	14	İrlanda	26	Polonya
2	Danimarka	15	Lüksemburg	27	İtalya
3	Avustralya	16	İngiltere	28	Portekiz
4	İsveç	17	Avusturya	29	Letonya
5	İzlanda	18	Fransa	30	Kore

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme

6	Kanada	19	İspanya	31	Şili
7	Finlandiya	20	Slovenya	32	Macaristan
8	Hollanda	21	Çek Cumhuriyeti	33	Brezilya
9	İsviçre	22	Estonya	34	Rusya
10	Yeni Zelanda	23	İsrail	35	Yunanistan
11	Almanya	24	Slovak Cumhuriyeti	36	Türkiye
12	Belçika	25	Japonya	37	Meksika
13	ABD			38	Güney Afrika

Kaynak: <http://www.oecdbetterlifeindex.org> Erişim Tarihi: 16.10.2018

Şimdi ise gelirin ağırlığının en az olarak ayarlandığı, diğer faktörlerin ise önem ağırlıklandırmasının 5 yapıldığı çeşitleme ile ülkelerin sıralamalarına bakalım. Gelirin ağırlığının en az olarak düzenlendiği tablo 8'e bakıldığında ilk 4 sıradaki ülkenin değişmediği görülmektedir. Ancak 5. Sıradan itibaren ülkelerin sıralamalarında birtakım değişmeler olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin 5. Sırada bulunan Kanada bu sefer yerini İzlanda'ya bırakmıştır. Son sırada yer alan ülkelerde ise bir değişme yoktur, son 4'ü oluşturan ülkeler aynıdır, Yunanistan, Türkiye, Meksika ve Güney Afrika'dır.

3.4. Mutlu Gezegen Endeksi

İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan New Economic Foundation tarafından her yıl hesaplanarak yayınlanan bir endekstir. Bu endekse göre Mutlu Gezegen Endeksi herkes için sürdürülebilir refahı ölçmektedir. Bu ölçümü yaparken de Ulusların uzun, mutlu ve sürdürülebilir yaşamlar elde etmede ne kadar başarılı olduklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. 140 ülkeyi kapsayan araştırmada hiçbir G8 ülkesi, bu sıralamada ilk 30 içinde yer almamıştır. Küçük tropikal bir ülke olan Kosta Rika, bu sıralamada üçüncü kez ilk sırada yer alarak batılı ekonomilere üstünlük kurmuştur (Jeffrey, 2016). Genellikle başarının standardı olarak görülen zengin Batı ülkeleri, Mutlu Gezegen Endeksinde yüksek sıralarda yer almazlar. Bunun yerine, Latin Amerika ve Asya Pasifik bölgesindeki birçok ülke, çok daha küçük Ekolojik Ayak İzleri ile yüksek yaşam beklentisi ve refahı sağlayarak diğer ülkelere yol göstermektedir. Mutlu Gezegen Endeksi, uluslara rehberlik edecek bir pusula sağlar ve Dünya'ya herhangi bir maliyet unsuru yüklemeksizin iyi yaşamlar yaşamanın mümkün olduğunu gösterir. Mutlu gezegen endeksi hesaplanırken 4 değişken dikkate alınmaktadır. Bunlar; refah, yaşam beklentisi, çıktıların eşitsizliği ve ekolojik ayakizi'dir.

Refah: Her ülkenin sakinlerinin, Gallup Dünya Anketi'nin bir parçası olarak toplanan verilere dayanarak, 0-10 arası bir ölçekte genel olarak yaşamla ilgili hissettikleri tatmin düzeyini paylaşırlar.

Yaşam beklentisi: Bir ülkede bireylerin Birleşmiş Milletler tarafından toplanan verilere dayanarak yaşaması beklenen ortalama yıl sayısını ifade eder.

Çıktıların eşitsizliği: Bir ülkede yaşayan insanlar arasında görülen yaşam beklentisi ve gerçekleşmiş iyi oluş skorlarının ne kadar adil olarak dağıldığı gözetilerek oluşturulmuş bir ölçümdür. Sonuçların eşitsizliği yüzde olarak ifade edilir. Çıktıların eşitsizliği ölçütü, ortalama yaşam doyumu ve ortalama deneyimlenmiş (gerçekleşmiş) iyi oluş ile eşitsizliğe göre düzeltilmiş yaşam doyumu ve eşitsizliğe göre düzeltilmiş iyi oluş arasındaki farkın yüzdesi olarak ifade edilmektedir.

Ekolojik Ayak İzi: Küresel Ayak İzi Ağı'nın hazırladığı verilere dayanarak, bir ülkenin her ikamet edenin çevreye verdiği ortalama etki. Ekolojik Ayak İzi standartlaştırılmış bir birim kullanılarak ifade edilir: kişi başına küresel hektar (gha). <http://happyplanetindex.org/about/#how>

Mutlu gezegen endeksi hesaplanırken şu formülden yararlanılır:

$$\text{Mutlu Gezegen Endeksi} = \frac{\text{Yaşam Beklentisi} \times \text{Deneyimlenmiş İyi oluş} \times \text{Çıktıların Eşitsizliği}}{\text{Ekolojik Ayak izi}}$$

Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir değerlendirme

Tablo 9: Mutlu Gezegen Endeksine Göre Ülke Sıralamaları

Sıralama	Ülkeler	Yaşam Beklentisi	İyi oluş (0-10)	Eşitsizlik	Ekolojik Avakızı	Happy Planet							
1	Costa Rica	79,1	7,3	15%	2,8	44,7	90	Macedonia	75,1	4,6	18%	3,3	23,4
2	Mexico	76,4	7,3	19%	2,9	40,7	91	Paraguay	72,6	5,8	22%	4,2	23,3
3	Colombia	73,7	6,4	24%	1,9	40,7	92	Bolivia	67,5	6,0	35%	3,0	23,3
4	Vanuatu	71,3	6,5	22%	1,9	40,6	93	Comoros	62,6	4,0	36%	1,0	23,1
5	Vietnam	75,5	5,5	19%	1,7	40,3	94	Yemen	63,3	4,1	39%	1,0	22,8
6	Panama	77,2	6,9	19%	2,8	39,5	95	Nigeria	52,1	5,5	44%	1,2	22,2
7	Nicaragua	74,3	5,4	25%	1,4	38,7	96	Liberia	60,2	4,4	38%	1,2	22,2
8	Banglades	70,8	4,7	27%	0,7	38,4	97	Tanzania	63,5	4,0	33%	1,3	22,1
9	Thailand	74,1	6,3	15%	2,7	37,3	98	Malawi	60,1	4,3	45%	0,8	22,1
10	Ecuador	75,4	6,0	22%	2,2	37,0	99	Zimbabwe	53,7	5,0	37%	1,4	22,1
11	Jamaica	75,3	5,6	21%	1,9	36,9	100	Lebanon	78,8	4,6	19%	3,8	21,9
12	Norway	81,3	7,7	7%	5,0	36,8	101	Senegal	65,4	3,7	33%	1,2	21,9
13	Albania	77,3	5,5	17%	2,2	36,8	102	Belarus	70,9	5,7	13%	5,1	21,7
14	Uruguay	76,9	6,4	18%	2,9	36,1	103	Namibia	64,0	4,7	26%	2,5	21,6
15	Spain	82,2	6,3	10%	3,7	36,0	104	Ghana	61,0	5,1	38%	2,0	21,4
16	Indonesia	68,5	5,4	21%	1,6	35,7	105	Australia	82,1	7,2	8%	9,3	21,2
17	El Salvador	72,5	5,9	22%	2,1	35,6	106	Oman	76,3	6,9	13%	7,5	21,1
18	Netherland	81,2	7,5	4%	5,3	35,3	107	Lithuania	72,8	5,8	11%	5,8	21,0
19	Argentina	75,9	6,5	16%	3,1	35,2	108	United Sta	78,8	7,0	13%	8,2	20,7
20	Philippines	67,9	5,0	26%	1,1	35,0	109	Bulgaria	73,9	4,2	19%	3,3	20,4
21	Peru	74,1	5,8	21%	2,3	34,6	110	Afghanistan	59,7	3,8	43%	0,8	20,2
22	Palestine	72,6	4,6	24%	1,2	34,5	111	Rwanda	63,1	3,3	37%	0,9	19,6
23	Brazil	73,9	6,9	22%	3,1	34,3	112	Uganda	57,1	4,3	41%	1,2	19,4
24	Switzerland	82,6	7,8	6%	5,8	34,3	113	Syria	70,4	3,2	30%	1,5	19,1
25	Tajikistan	69,0	4,5	26%	0,9	34,2	114	Kazakhstan	68,6	5,8	18%	5,6	19,1
26	Guatemala	71,4	5,9	27%	1,9	34,2	115	Republic o	61,0	3,9	40%	1,3	18,8
27	Belize	69,8	6,1	18%	2,5	33,8	116	Russia	69,5	5,6	16%	5,7	18,7
28	Sri Lanka	74,6	4,2	17%	1,3	33,8	117	Mauritania	62,6	4,7	37%	2,5	18,0
29	Venezuela	73,9	7,1	19%	3,6	33,6	118	Estonia	76,2	5,4	12%	6,9	17,9
30	Algeria	74,3	5,6	24%	2,1	33,3	119	Burkina Fa	58,0	4,0	43%	1,2	17,9
31	Kyrgyzstan	69,7	5,2	18%	1,9	33,1	120	Gabon	63,3	4,0	36%	2,0	17,5
32	Denmark	79,8	7,5	7%	5,5	32,7	121	Latvia	73,6	5,1	14%	6,3	17,1
33	Morocco	73,4	5,0	25%	1,7	32,7	122	Niger	60,0	3,8	40%	1,6	16,8
34	United Kin	80,4	6,9	9%	4,9	31,9	123	Hong Kong	83,6	5,5	10%	8,8	16,8
35	Chile	81,1	6,6	14%	4,4	31,7	124	Cameroon	54,6	4,2	47%	1,2	16,7
36	Pakistan	65,7	5,1	40%	0,8	31,5	125	Lesotho	48,9	4,9	42%	1,7	16,7
37	Finland	80,4	7,4	6%	5,9	31,3	126	Botswana	64,2	4,8	28%	3,8	16,6
38	New Zeala	81,4	7,2	8%	5,6	31,3	127	Djibouti	61,3	4,4	42%	2,2	16,4
39	Iceland	82,2	7,6	5%	6,4	31,1	128	South Afric	56,3	5,1	33%	3,3	15,9
40	Georgia	74,6	4,3	20%	1,6	31,1	129	Guinea	57,7	3,7	42%	1,4	15,9
41	Cyprus	79,8	6,2	12%	4,2	30,7	130	Trinidad an	70,1	6,4	21%	7,9	15,7
42	Nepal	68,8	4,2	27%	1,0	30,5	131	Burundi	55,8	3,4	48%	0,8	15,6
43	Austria	81,0	7,4	7%	6,1	30,5	132	Swaziland	48,9	4,9	41%	2,0	15,5
44	France	81,8	6,6	9%	5,1	30,4	133	Sierra Leon	49,8	4,5	50%	1,2	15,3
45	Dominican	73,1	4,8	30%	1,5	30,3	134	Turkmenist	65,3	5,5	31%	5,5	14,6
46	Malaysia	74,4	5,9	10%	3,7	30,3	135	Cote d'Ivoir	50,8	3,8	45%	1,3	14,4
47	Croatia	77,0	6,0	12%	3,9	30,2	136	Mongolia	68,6	4,9	22%	6,1	14,3
48	Ireland	80,5	7,0	8%	5,6	30,0	137	Benin	59,2	3,2	44%	1,4	13,4
49	Germany	80,6	6,7	8%	5,3	29,8	138	Togo	58,6	2,9	43%	1,1	13,2
50	India	67,3	4,6	31%	1,2	29,2	139	Luxembou	81,1	7,0	7%	15,8	13,2
							140	Chad	50,8	4,0	51%	1,5	12,8

Kaynak: <http://happyplanetindex.org/countries> Erişim Tarihi: 16.10.2018

Tablo 9'da 2016 yılı verilerine göre mutlu gezegen endeksinde ilk 50 ve son 50 sırada yer alan ülkeler görülmektedir. Bu sıralamaya göre ilk 10 sırada yer alan ülkeler şunlardır: Kosta Rika,

Meksika, Kolombiya, Vanuatu, Vietnam, Panama, Nikaragua, Bangladeş, Tayland, Ekvador'dur. G8 ülkeleri olarak adlandırılan ve dünyanın en büyük ekonomilerine sahip olan Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Rusya, Birleşik Krallık ve ABD ise bu endekste alt sıralarda yer almaktadır. Kanada 85, Fransa,44, Almanya 49, Japonya,58, İtalya 60, Rusya 116 İngiltere 34 Amerika ise 108. Sırada yer almaktadır. Türkiye ise 68. Sırada yer almaktadır.

Sonuç

Uzun yıllar ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın anahtarı olarak görülen gelirin artırılması hedefi, bugün hala önemini korumakla birlikte, davranışsal iktisattaki gelişmeler ve bu konunun gerçekten varsayılan kadar önemli olup olmadığını anlamak için yapılan çalışmalar sayesinde geleneksel tanımından uzaklaşmış ve insanlığın gelişmesini, refah düzeyinin artırılması ve en nihayetinde mutlu olabilmesi için gereken nihai bir kavram olmaktan çıkıp, ancak gerekli bir bileşen halini almıştır. Geleneksel iktisadi görüşte kişilerin mutlu olabilmesinin anahtarı olarak görülen gelirin doğasının anlaşılabilmesi için yapılan çalışmalar umut verici olup, doğruya gidilen yola sosyal bilimciler için bir ışık kaynağı halini almıştır. Örneğin bir toplumda tedavisi zor olan hastalıklara yakalanan kişilerin sayısı arttıkça GSYİH, sağlık alanında tedavi amaçlı daha fazla üretim yapılacağı için artacaktır ancak toplumsal iyi oluş hali kötüleşecektir.

Yaygın olarak düşünülen gelir seviyesinde görülen düşüklüğün mutsuzluğa yol açacağı veya gelir seviyesi yükseldikçe mutluluğun aynı oranda artacağı beklentisi çalışmamız neticesinde görülmüştür ki doğru değildir. Yüksek gelir grubuna ait olan ülkelerde de mutluluk açısından çok yüksek skorlar elde edilemediği gibi, Butan gibi gelir düzeyi düşük yoksul bir ülkede ülke vatandaşlarının yarısından fazlasının kendilerini mutlu olarak tanımladıkları görülmektedir. Böylelikle yoksulluk, insani gelişme, mutluluk ve bireysel iyi olma algısı verilerine dayalı olarak yoksul ülkeler çerçevesinde yapılan ülke karşılaştırmaları sonucunda mutluluğun bütünüyle yaşam kalitesine bağlı bir olgu olarak görülemeyeceği sonucuna ulaşılabilir.

Mutluluğun doğasını anlamak üzere yapılan çalışmalar neticesinde uluslararası ekonomik kuruluşlar tarafından birtakım ölçüm yöntemleri de geliştirilmiş ve görülmüştür ki bu ölçümler neticesinde en yüksek gelire sahip olan ülkeler her zaman en mutlu ülkeler olarak sınıflandırılmayabilmektedirler. Bu bağlamda denilebilir ki mutluluğun üzerinde anlaşmaya varılmış genel geçer bir tanımı ve yaklaşımı yoktur.

KAYNAKLAR

- Carbonell A.F (2005) "Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect" *Journal of Public Economics* 89 (2005) 997 – 1019.
- Clark, A. E. , Frijters P., ve Shields M.A. Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles, *Journal of Economic Literature*, 2008.
- Costanza R., Hart M., Posner S. Talberth J. (2009) "Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress" *Pardee Papers*, Boston University Press.

- Coşkun, S. ve Tireli, M. (2008), Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye, Nobel, Ankara.
- Easterlin, R. (1974) Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence" In: David, R. and Reder, R., Eds., Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz, Academic Press, New York.
- Frey, B.S.&Stutzer A. (2002) "What Can Economists Learn from Happiness Research?" Journal of Economic Literature, Vol. 40, No. 2. (Jun., 2002), pp. 402-435.
- Güler M.Dönmez A. (2011) "İyi Olma Hali Bağlamında Uyum Düzeyi Kuramı ve Hedonik Döngü" Türk Psikoloji Yazıları, Haziran 2011, 14 (27), 38-45
- Han E. & Kaya A.A. (2013) "Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika" 8. Baskı Nobel Akademik Yayıncılık Ankara.
- Kahneman D. & Deaton A.(2010) "High income improves evaluation of life but not emotional well-being" PNAS | September 21, 2010 | vol. 107 | no. 38 | 16489-16493
- Kahneman D. (2003) "Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics" The American Economic Review, Vol. 93, No. 5 (Dec., 2003), pp. 1449-1475.
- Kahneman D. and A. B. Krueger ,: "Developments in the Measurement of Subjective Well-Being" Journal of Economic Perspectives, Vol. 20, 2006.
- Lyubomirsky, S. (2008). Nasıl mutlu olunur? (Gülfer Göze, Trans.). İstanbul, Turkey: Kapital Medya Hizmetleri A. S
- Mankiw, G. (2010). "Makroekonomi" Efil Yayınları, Ankara.
- New Economic Foundation (2016). The Happy Planet Index. <http://happyplanetindex.org/>
- Schurer S. And Yong J. (2016) "HAPPINESS, INCOME AND HETEROGENEITY" The Singapore Economic Review, Vol. 61, No. 03, 1640017
- TÜİK, (2018) <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27826>
- Ura, K., Alkire, S., Zangmo, t. Ve Wangdı, K. (2015). Provisional Findings of 2015 Gross National Happiness Survey. Centre for Bhutan Studies & GNH Research
- Ünsal E. (2009) "Makroiktisat" İmaj Yayınları Ankara
- Veenhoven, R. ve Dumludağ, D. (2015). İktisat ve Mutluluk: Bugün Daha Mutlu muyuz?. Chapter 11 in: Dumladağ, D., Gökdemir, O., Neyse, L. & Ruben, E. (Ed.), İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar (Behavioral Approaches In Economics), Imge Kitabevi, Ankara Turkey, 201-230.
- Yıldırım K. (2008). Makro Ekonomi, Ed. Kemal Yıldırım, 9. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.